

Les 5

Aan het eind van deze les moet je kennen:

- sjewa
- mater lectionis, leesmoeder

Sjewa

Naast de klinkertekens die we al geleerd hebben in les 3, is er nog een teken dat veel voorkomt, en de naam שְׁוָה, *sjewa*. We kwamen dit klinkerteken al tegen in het woord מֶלֶךְ (= koning). Het is de dubbele punt in de laatste letter van dit woord.

Een *sjewa* kan aangeven dat er geen klinker bij de medeklinker hoort. Hij wordt dan dus ook niet gehoord in de uitspraak. In zo'n geval heet de *sjewa* een '*sjewa quiescens*', een stomme *sjewa*.

De *sjewa quiescens* staat vaak aan het eind van een lettergreep.

Aan het eind van een woord wordt de *sjewa* meestal weggelaten. We komen hem in twee gevallen wel aan het eind van een woord tegen:

- in de slot - ך , zoals in het woord מֶלֶךְ.
- als er onder de medeklinker voor de laatste letter ook al een *sjewa quiescens* stond.
Bijvoorbeeld: קֹשֶׁת (kosjt = waarheid). Merk op dat in dit woord de *cholem* samenvalt met de punt van de sjen.

We hebben ook de '*sjewa mobile*.' De *sjewa* heeft in dit geval de *e*-klank zoals in onze woorden begin en geluk. Er zijn wel een aantal regels te noemen waarbij we kunnen weten of we met een *sjewa mobile* te maken hebben. We noemen er twee:

- een *sjewa* onder de eerste medeklinker van een woord is een *sjewa mobile*.
Bijvoorbeeld: בְּרִית (beriet = verbond).
- Als we in een woord twee keer achter elkaar een *sjewa* tegenkomen, dan is de eerste een *quiescens*, en de tweede een *mobile*. Bijvoorbeeld: אֲשֶׁקְלוֹן (Asjekloon, en dus niet Asjekeloon, of Asjekloon).

Leesmoeders

Leesmoeder is de letterlijke vertaling van *mater lectionis*.

Aanvankelijk was het Hebreeuws een taal met alleen medeklinkers. Al vroeg ontstond de behoefte om ook klinkerklanken door middel van een letterteken aan te geven. Daar werden de letters ה ו י ש voor gebruikt. Aanvankelijk werden ה ו י hier alleen voor aan het eind van een woord gebruikt. Dus ze gaven de slotklinkers aan. Later kwamen ו en י, naast ש ook in het midden van een woord voor.

Met de invoering van de klinkertekens door de Masoreten (zie les 3), bleven ook deze leesmoeders in de tekst bestaan. Als een klank wordt aangegeven door zowel een leesmoeder als ook een klinkerteken, dan spreekt men van *scriptio plena* (volledige schrijfwijze). Als de leesmoeder ontbreekt, terwijl we hem wel zouden verwachten, dan spreken we van *scriptio defectiva* (onvolledige schrijfwijze).

Het is niet zo heel belangrijk om deze termen te onthouden. Het is natuurlijk voor het lezen van de tekst wel belangrijk dat je het verschijnsel kent.

Een paar voorbeelden:

בֵּין (*been*, = tussen). ם is hier de leesmoeder. Als hij zou worden weggelaten is er sprake van *scriptio defectiva*. Zoals het hier is geschreven heet het *scriptio plene*.

צֹאן (*tsoon*, = kleinvee). ם is de leesmoeder.

En in de vorige les kwamen we יום en אִישׁ al tegen, waarin ם en ם de leesmoeders zijn.

De letter ה komt alleen aan het eind van een woord als een leesmoeder voor. Als zij geen klinkerteken bij zich heeft geldt ze als een leesmoeder. In מַה (*maa*, = wat?) is ה de leesmoeder.

Woordenlijst

In de bovenstaande tekst zijn we weer een paar nieuwe woorden tegengekomen. Die staan hieronder nog een keer, aangevuld met nog een paar nieuwe woorden.

Leer de uitspraak en vertaling er weer van.

Benoem de leesmoeders

21.	בְּרִית	<i>beriet</i>	verbond
22.	קֹשֶׁט	<i>kosjt</i>	waarheid
23.	בֵּין	<i>been</i>	tussen
24.	צֹאן	<i>tsoon</i>	kleinvee
25.	מַה	<i>maa</i>	wat?
26.	הַיְכָל	<i>heechal</i>	paleis, tempel (de ם is leesmoeder)
27.	עִיר	<i>ier</i>	stad
28.	הוּא	<i>hoe</i>	hij
29.	הִיא	<i>hie</i>	zij
30.	מִי	<i>mie</i>	wie?